

مدیریت شهری

شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳

No.34 Spring 2014

۱۰۹-۱۲۶

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۲/۱۰/۶

زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۴/۳

واکاوی دستاوردهای دانش شهرسازی: تحلیل محتوای مقالات علمی-پژوهشی در حوزه شهرسازی

نادر زالی- استادیارگروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران.

مستوره قلی پور*- دانشجوی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه هنر تهران، تهران، ایران.

نورالدین عظیمی- استادیارگروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران.

An investigation of urban planning&design achievements: Content analysis of scientific articles

Abstract

There is time that scientific societies allocate great deal of effort in improvement of their educational system in an effort to meet challenges of today's cities. Part of this effort involves quality publications as articles and books. Therefore this article explains the main subjects of urban planning& design documents and highlights the shortcomings and deficiencies of the process. Present article is based on quantitative approach. Considered statistical society contains 954 published articles of 13 journals from 2008 -2011. The results show that urban planning & design (urbanism) is more interesting than the other scientific basis -architecture, geography and art- for researchers. Also over three past years, urban planning and regional planning were more showbiz than urban management and urban design issues. It is noteworthy that the debate over land use issues was one of the hottest debates in the past three years.

Key words: Content analysis, urbanism, urban and regional planning, scientific journals

چکیده

تحلیل محتوا یکی از مباحث مهم و کاربردی است که پژوهشگران با استفاده از این روش، به وارسی داده‌های محتوایی بصورت عمیق می‌پردازند. با بهره‌گیری از این روش می‌توان به تحلیل مجموعه‌ای از نوشتارها از قبیل مقالات و کتاب‌ها پرداخت. هدف این مقاله تبیین خطوط فکری اصلی نوشتارهای شهرسازی و مباحث پرمخاطب و برجسته و از دیگرسو، بررسی کمبودها و کاستی‌های موجود در روند طی شده است. این مقاله دارای رویکردی کمی بوده و جامعه آماری موردنظر شامل ۹۵۴ مقاله منتشر شده در ۱۳ نشریه مرتبط با حوزه شهرسازی در بازه زمانی ۱۳۸۷-۱۳۹۰ تا ۱۳۹۰ می‌باشد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که بخش عمده مقالات منتشر شده با محور شهرسازی به چاپ رسیده‌اند. همچنین، مقالات گرایش برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای در نشریات یاد شده به مراتب پرمخاطب‌تر از گرایش‌های مدیریت شهری و طراحی شهری بوده‌اند. لازم به یادآوری است که بحث بر سر کاربری‌های شهری، داغ‌ترین بحث سه سال گذشته به شمار می‌رود.

وازگان کلیدی: تحلیل محتوا، شهرسازی، برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای، مجلات علمی پژوهشی.

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۵۳۵۹۹۴۷۰؛ ریانامه: ms.gholipour@yahoo.com

این مقاله از طرح پژوهشی با عنوان «تحلیل محتوای مقالات علمی-پژوهشی شهرسازی منتشر شده در ایران در طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۰» که در دانشگاه گیلان به تصویب رسیده؛ استخراج شده است.

۱- مقدمه

گوناگون اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و سیاسی به ایفای نقش پرداخته است. افزایش شمار دانش آموختگان مرتبط با این حوزه در مقطع کارشناسی، ارشد و دکتری، همچنین گسترش فعالیت‌های حرفه‌ای شهرسازی در بخش‌های اجرایی به ویژه در کلانشهرها در سال‌های اخیر، علاوه بر بر جسته ساختن آن و افزایش شمار نوشتارهای تخصصی، به تعدد و تکثر نشریات تخصصی مرتبط با حوزه شهرسازی نیز یاری رسانیده است. از این‌رو، ضرورت تأمل بر روند جاری دانش شهرسازی در کشور و بازنگری آن در راستای تسهیل مسیر فراروی دانشجویان، پژوهشگران و متخصصان این حوزه الزامی به نظر می‌آید. از این‌رو، نگارندگان برآئند تا در نوشتار حاضر از طریق تحلیل محتوای کلیه مقالات منتشر شده در ۱۳ نسخه علمی-پژوهشی مرتبط با حوزه شهرسازی در طی سه سال گذشته، از یک سو، به تبیین خطوط فکری اصلی نوشتارهای شهرسازی و مباحث پرمخاطب و بر جسته و از دیگر سو، به بررسی کمبودها و کاسته‌های موجود در روند طی شده پردازند.

۲- مبانی نظری

۱-۲- تعاریف و مفاهیم پایه

بنیان نوشتار پیش‌رو بر مفهوم «تحلیل محتوا»^۱ استوار است. این مفهوم با قدمتی حدوداً ۵۰ ساله از سال ۱۳۶۱ در زمرة واژگان فرهنگ وبستر قرار گرفته است. با این وجود ردپای آن را در تاریخ بشر از اوان آگاهی آدمی نسبت به نمادها و زبان می‌توان جست و جو کرد (کریپندورف، ۱۳۸۸، ص ۹). از آن تاریخ تاکنون دیدگاه‌های گوناگونی در این باره مطرح شده است. برخی مقوله یاد شده را به تحلیل‌های کمی نزدیک دانسته و برخی بر جنبه کیفی آن تاکید ورزیده‌اند. در این میان، شماری نیز نگرشی میانه روبه مفهوم تحلیل محتوا داشته‌اند (زکی، ۱۳۸۵، ص ۴۹). درنتیجه این تعدد و تکثر است که امروزه تعاریف گوناگونی از مقوله تحلیل محتوا به چشم می‌خورد. به طور مثال، «برلسون»^۲ (۱۹۵۲) نگاهی کمی به این مقوله داشته و بر این باور است که

بر مبنای دانشنامه بریتانیکا، علم را می‌توان به مثابه سامانه‌ای متشکل از دانش هم‌پیوند با جهان کالبدی و پدیده‌های آن تعریف و تبیین نمود که بدون مشاهدات بی طرفانه و آزمایش‌های روشنمندانه حاصل نمی‌شود. به بیانی شیواتر، علم، مجموعه‌ای از حقایق عمومی و قوانین بنیادین جاری در عالم واقع است. این چنین است که می‌توان پیشرفت علم را همگام و همراه با آرمان‌ها و افق‌های بشر در راستای چیرگی برجهان واقع و قوانین جاری و ساری در آن پنداشت. روند پرافت و خیز پیشرفت و توسعه دانش در حوزه‌های گوناگون، با تمام فراز و فرودها، در برشهای گوناگون تاریخ، در پیوند با پدیده‌های نوینی همچون صنعت چاپ، فرآگیر شدن انتشار مستندات و نشریات گوناگون، رایانه‌ها، اینترنت و غیره، سرعتی بس چشم‌گیر و قابل تأمل را در پیش‌گرفته است. پدیدار شدن پیشرفت‌های پاد شده به مانند ابزاری در راستای تسهیل فرایند پژوهش برای پژوهشگران به ایفای نقش پرداخته و تولید دانش را با سرعتی بی مثال به پیش‌رهنمون می‌سازد (بمانیان و همکاران، ۱۳۸۷؛ علیجانی و همکاران، ۱۳۸۸).

شهرسازی به عنوان بخشی کوچک از گستره پهناور دانش بشری، در ایران با سبک و سیاق ویژه ایران زمین و رنگ و بوی انگاره‌های سیال در روح شهرهایمان، با تاریخ شکل‌گیری نخستین سکونتگاههای شهری در کشور پیوند خورده است (حبیبی، ۱۳۸۶؛ کامرو، ۱۳۸۶). هرچند نباید از نظر دور داشت که برنامه ریزی شهری به عنوان نخستین بخش از مقوله شهرسازی، در تاریخ مدون برنامه ریزی کشور به زمان تاسیس وزارت آبادانی و مسکن در سال ۱۳۴۴ بازمی‌گردد (شیعه، ۱۳۸۶؛ کامرو، ۱۳۸۶). از آن تاریخ تاکنون این دانش پویا در راستای ایجاد توازن در زندگی شهروندان و تضمین پایداری محیط‌های شهری با دارابودن گستره وسیعی از مفاهیم و مضامین تبیده در بافت شهر، به عنوان دانشی میان رشته‌ای به شمار رفته و نه تنها در محیط‌های آموزشی، بلکه در بخش‌های اجرایی هم به مانند پیوندگاه بخش‌های

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۱۰

گستره وسیع ویژگی‌ها و کاربردهای این گونه تحلیل، وجود گوناگونی و تعدد طبقه بندی و گونه بندی آن توسط پژوهشگران امری بدیهی به نظر می‌آید. از این رو «یانیس»^۳ براین باور است که می‌توان تحلیل محتوا را در یک طبقه بندی سه گانه - تحلیل محتوای عملگرایانه، معنایی (تحلیل عناوین، تحلیل خصوصیات و تحلیل توصیف)، تحلیل علائم - جای داد (کریپندورف، ۱۳۸۸، ص ۴۲). از دیگر سو «مرتون»^۴ گونه‌ی دیگری از تقسیم بندی برای این مقوله ارائه می‌کند. وی براین باور است که می‌توان تحلیل محتوا را به سه دسته «تحلیل توصیفی»، «تحلیل استنباطی» و «تحلیل ارتباطی» از یکدیگر تفکیک نمود. اما مهمترین و پرکاربردترین شیوه طبقه بندی این مقوله از دریچه روش به کارگیری آن است. از این نظرگاه می‌توان مقوله یاد شده را به دو دسته تحلیل محتوای کمی و کیفی و در تقسیم بندی جزئی تری به دو بخش قیاسی و استقرایی تقسیم نمود (Elo ۰.۷، ۰.۹، ۲۰.۷).

۲-۲- مرور ادبیات و بازشناسی سنجه‌های کلی
بنا بر مستندات منتشر شده در زمینه تحلیل محتوا، می‌توان پیشینه به کارگیری آن را با شکل گیری نخستین پیام‌ها بشری هم پیوند دانست (کریپندورف، ۱۳۸۸). این شیوه تحلیل که از دیرباز به مثابه ابزاری در دستان آدمی در راستای درک لایه‌های زیرین گونه‌های پرشمار پیام‌های بشری (رویاهای کهن، گفتارها، نوشته‌های مذهبی و غیره) به کار گرفته می‌شده؛ نخستین بار به صورت مستند - در سال ۱۶۴۰ در سوئد - در تحلیل محتواهای سرودهای مذهبی مکتوب یافت شده است (باردن، ۱۳۷۵؛ کریپندورف، ۱۳۸۸). اما اوج بالندگی این روش را می‌توان با گسترش روزافزون شمار نوشته‌های تبلیغات و نشریات در اوایل قرن بیستم همراه و همگام دانست (همان). تحلیل محتوای نوشته‌ها که نخست، دستاویزی برای کندوکاو مکتوبات در پی دست یابی به مقاصد مذهبی بود؛ در خلال جنگهای جهانی در راستای مقاصد سیاسی پی گرفته شد (باردن، ۱۳۷۵). اما با گذر زمان به مثابه ابزاری برای تجزیه و تحلیل روند دانش

تحلیل محتوا شیوه‌ای پژوهشی برای تشریح عینی، منظم و کمی محتواهای آشکار پیام‌های ارتباطی است (محمدی مهر، ۱۳۸۷). «کاپلان»^۳ نیاز از دریچه‌ای مشابه بدین مهمنگریسته و تحلیل محتوا روشی برای معنی‌شناسی آماری مباحث سیاسی و ابزاری برای بررسی و تبیین کلمات، مفاهیم، واژه‌ها، مضمونها، عبارتها و جملات ویژه‌ای از بافت یک متن یا مجموعه‌ای از متنها می‌پنداشد (محمدی مهر، ۱۳۸۷، ص ۲۷). «کریپندروف»^۴ (۱۹۸۰) این مهمنگری را به مثابه روشی برای استنباط قابل تکرار و معتبر داده‌ها در متن می‌پنداشت (کریپندورف، ۱۳۸۸، ص ۲۵). در کنار پژوهشگران یاد شده، افرادی همچون «برنز و گروو» تحلیل محتوا را در زمرة روشهای کیفی جای می‌دهند. آنان براین باورند که تحلیل محتوا یکی از روش‌های پژوهشی در راستای توصیف منظم و عینی محتوا بدست آمده از ارتباطات است. در همین راستا، «پولیت و بک» تحلیل محتوا را فرآیند سازمان دهی و یکپارچه‌سازی داستانها، نوشه‌ها و داده‌های کیفی به منظور پیدایش درون مایه‌ها و مفاهیم می‌دانند. از منظر پژوهشگران میانه‌رو، تحلیل محتوا فرایند درک، تفسیر و مفهوم‌سازی معانی درونی داده‌های کیفی است (همان). بدین ترتیب می‌توان چنین پنداشت که تحلیل محتوا روشی است نظام‌مند در راستای نگاه به اثری مدون از دریچه واقع نگری، در پی یافتن ویژگی‌های فردی و اجتماعی، دیدگاهها و گرایش‌های خالق آن (Elo ۰.۷، ۲۰۰۷).

تحلیل محتوا به دلیل دارا بودن ویژگی‌ها و مزایایی همچون: انعطاف‌پذیری و انتباطی پذیری در برابر فرایندهای کمی و کیفی، قابلیت کشف نشانه‌ها و ارزش‌های تاریخی/فرهنگی از بطن و متن نگاشته‌های پیشین، قابلیت تجزیه و تحلیل ضمی‌کنش‌ها و واکنش‌ها، در حوزه‌های گوناگون کاربرد داشته و در راستای یافتن چگونگی پیوند میان ایده‌ها، زبان و محتوا آن‌ها، شناسایی و تعیین اهداف و مقاصد عینی و ضمی، گرایش‌های فردی، گروهی و سازمانی قابلیت به کارگیری و ایفای نقش دارد (محمدی مهر، ۱۳۸۷). با توجه به

3. Kaplan
4. Krippendorff

جدول ۱. شاخص‌های تحلیل محتوای مقالات

ردیف	شاخص‌ها	منابع
۱	شمار نویسنده‌گان	Louis D'Agostino(۲۰۱۱), K.F. Tsang(۲۰۱۱), L. Bell(۲۰۱۰), Arredondo(۲۰۰۵), ارشاد سرایی(۱۳۸۹) در رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸)، علیجانی(۱۳۸۸) محمدی(۱۳۸۷)، زکی(۱۳۸۵) ارشاد(۱۳۸۴)، دهقان(۱۳۸۰)
۲	جنسیت نویسنده‌گان	Louis D'Agostino(۲۰۱۱), L. Bell(۲۰۱۰), Arredondo(۲۰۰۵)، رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸)، علیجانی(۱۳۸۸) ارشاد(۱۳۸۴)
۳	رتبه علمی نویسنده‌گان	K.F. Tsang(۲۰۱۱), Julien(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), L. Bell(۲۰۱۰), Arredondo(۲۰۰۵)، علیجانی(۱۳۸۷)، بمانیان(۱۳۸۷) ارشاد(۱۳۸۴)
۴	موقعیت مکانی نویسنده‌گان	Julien(۲۰۱۱), K.F. Tsang(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), Arredondo(۲۰۰۵)
۵	میزان فعالیت نویسنده‌گان در هر نشریه	K.F. Tsang(۲۰۱۱), L. Bell(۲۰۱۰), Arredondo(۲۰۰۵)، علیجانی(۱۳۸۸)
۶	میزان مشارکت نهادهای علمی	Julien(۲۰۱۱), K.F. Tsang(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), L. Bell(۲۰۱۰)، Arredondo(۲۰۰۵)، علیجانی(۱۳۸۷)، بمانیان(۱۳۸۷) ارشاد(۱۳۸۴)
۷	مشارکت گروه‌های علمی- تخصصی	Louis D'Agostino(۲۰۱۱), L. Bell(۲۰۱۰), Arredondo(۲۰۰۵)، علیجانی(۱۳۸۸)، بمانیان(۱۳۸۷)
۸	موضوع محوری مقاله	Julien(۲۰۱۱), K.F. Tsang(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), Mantzoukas(۲۰۰۹), Shih(۲۰۰۸)، Arredondo(۲۰۰۵)، ارشاد سرایی(۱۳۸۹) در رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸)، علیجانی(۱۳۸۸)، گرنی(۱۳۸۵)، زکی(۱۳۸۵) ارشاد(۱۳۸۴)
۹	منبع استخراج مقاله	K.F. Tsang(۲۰۱۱)، بمانیان(۱۳۸۷)
۱۰	تعداد صفحات هر مقاله	رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸) زکی(۱۳۸۵)
۱۱	گونه شناسی محتوای مقاله (تألیف، ترجمه)	علیجانی(۱۳۸۸) Shih(۲۰۰۸)، Nasir(۲۰۰۵)، محمدی(۱۳۸۷)، دهقان(۱۳۸۰)
۱۲	روش تحقیق	Julien(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), Mantzoukas(۲۰۰۹)، Shih(۲۰۰۸)، Arredondo(۲۰۰۵)، Nasir(۲۰۰۵)، رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸)، زکی(۱۳۸۵) ارشاد(۱۳۸۴)
۱۳	رویکرد تحقیق	Julien(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), Shih(۲۰۰۸)، Arredondo(۲۰۰۵)، Nasir(۲۰۰۵)، رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸)، زکی(۱۳۸۵) ارشاد(۱۳۸۴)
۱۴	نوع تحقیق	Julien(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱), Mantzoukas(۲۰۰۹)، Shih(۲۰۰۸)، Nasir(۲۰۰۵)، رضایی شریف آبادی(۱۳۸۸)، زکی(۱۳۸۵)
۱۵	روش‌های و تکنیک‌های به کار رفته در مقاله	Julien(۲۰۱۱), K.F. Tsang(۲۰۱۱), Louis D'Agostino(۲۰۱۱)، Mantzoukas(۲۰۰۹)، Nasir(۲۰۰۵)، ارشاد(۱۳۸۴)، بمانیان(۱۳۸۷)
۱۶	دستاوردها و نواوری‌های مقاله	Shih(۲۰۰۸)، Nasir(۲۰۰۵)، بمانیان(۱۳۸۷)
۱۷	نظریات و تئوری‌های مورد استفاده در مقاله	Julien(۲۰۱۱)، Nasir(۲۰۰۵)، ذاکر صالحی(۱۳۸۸)، Nasir(۲۰۰۵)، ارشاد(۱۳۸۴)، K.F. Tsang(۲۰۱۱)، Louis D'Agostino(۲۰۱۱)، Mantzoukas(۲۰۰۹)
۱۸	الگوی استناددهی مقاله	کرنی(۱۳۸۸)، محمدی(۱۳۸۷)، ارشاد(۱۳۸۴)
۱۹	روزآمدی منابع استفاده شده	محمدی(۱۳۸۷)، ارشاد(۱۳۸۴)
۲۰	گونه شناسی منابع (کتاب، و مقاله)	علیجانی(۱۳۸۸)، Shih(۲۰۰۸)، گرنی(۱۳۸۸)، محمدی(۱۳۸۷)، ارشاد(۱۳۸۴)
۲۱	شمار منابع	Shih(۲۰۰۸)، گرنی(۱۳۸۸)، محمدی(۱۳۸۷)، ارشاد(۱۳۸۴)
۲۲	گونه بندی زبانی منابع	(۱۳۸۷) بمانیان

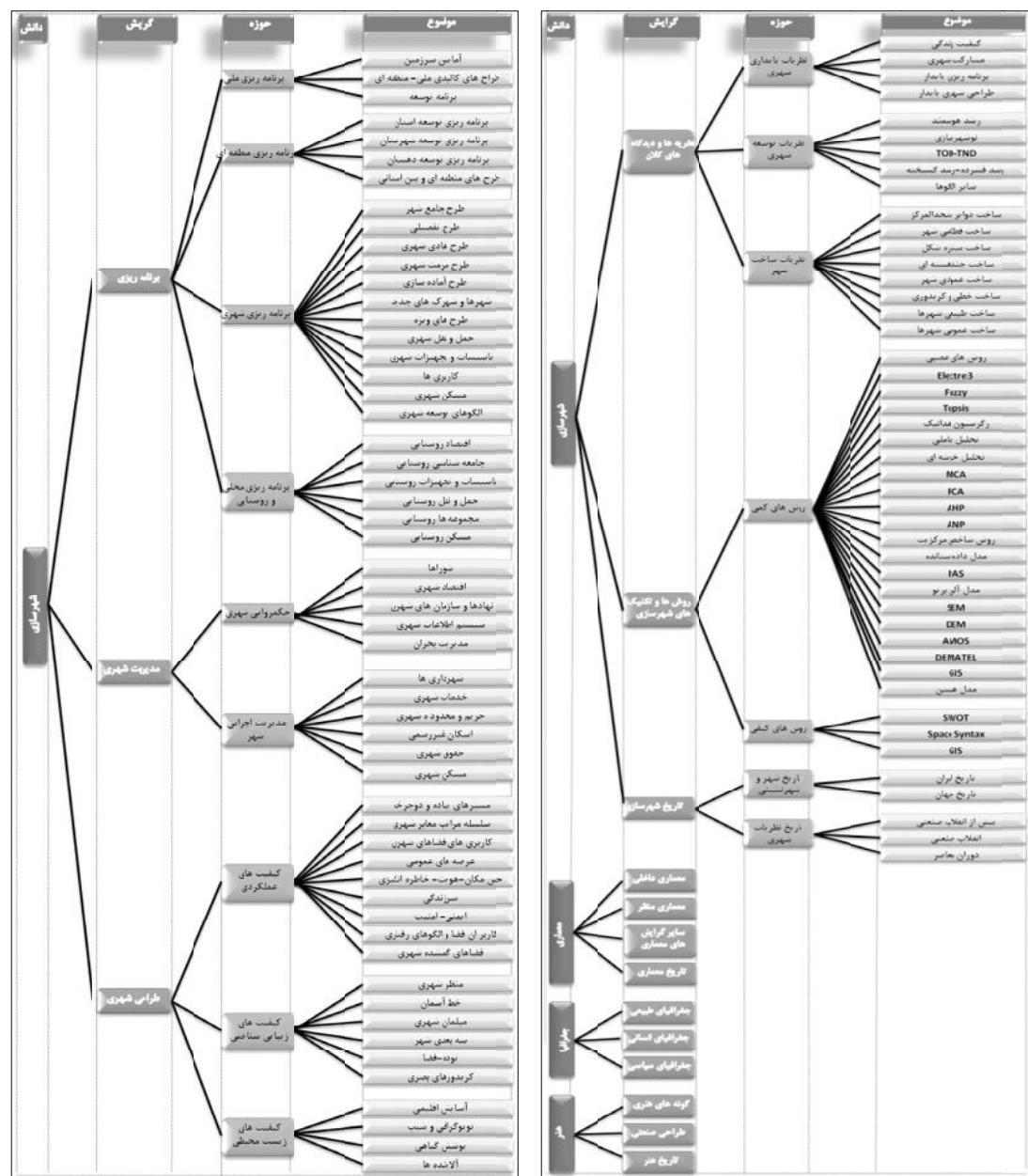
مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۱۲

پژوهش‌ها همت گمارد. وی در این کندوکاو با در نظر گرفتن شاخص‌هایی همچون جنسیت نگارندگان، ملیت، محل اشتغال و غیره بیشتر بر شاخص‌های مرتبط با نگارندگان مقالات تاکید ورزیده است. گفتنی است که پیش از این، از این دست نوشتارها و پژوهش‌ها در حوزه‌های گوناگون در نشریات فارسی نیز انجام شده است. از آن جمله‌می‌توان به نوشتاربمانیان و همکارانش در سال ۱۳۸۷ در نشریه هنرهای زیبا اشاره نمود. آنها در

پژوهی در حوزه‌های گوناگونی به کار رفت. بهره‌گیری علمی و پژوهشی از این روش، نخست از رشته‌های مانند فیزیک، جامعه‌شناسی و روزنامه‌نگاری آغاز و پس از آن به صورت فراگیر در سایر حوزه‌ها نیز تسری یافت (باردن، ۱۳۷۵؛ کریپندورف، ۱۳۸۸). در سال ۲۰۱۱ «آگوستینو» با در نظر گرفتن ۲۵۰۲ مقاله از میان ۵۳۱۸ نوشتار منتشر شده در سال‌های ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۸ در سه نشریه مطالعات انرژی، به تحلیل و بررسی کیفیت این دست

نمودار ۱. طبقه‌بندی موضوعی پژوهش؛ مأخذ: نگارندگان؛ برگرفته از: پاکزاد (۱۳۸۵)، توماس مک دونالد (۱۳۸۷)، رضوانیان (۱۳۸۱)، سیف الدینی (۱۳۸۶)، شیعه (۱۳۸۶)، کلگار (۱۳۸۶)، موسسه توسعه آسیا و اقیانوسیه وابسته به سازمان ملل (۱۳۶۵)

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۱۴

۳- تشریح روش شناسی پژوهش

در مقاله پیش رو، پس از تبیین تعاریف و مفاهیم پایه و مرور ادبیات مرتبط، سنجه‌های کلی و عمومی بیان شده در نوشتارهای مشابه، در قالب مجموعه‌ای مجلل، تحت عنوان «سنجه‌های عمومی تحلیل محتوای مقالات» تدوین شده‌اند. سنجه‌های برگزیده، درگام بعد، متناسب با ویژگی‌های نشریات موردنظر، به سنجه‌های جزئی ترویجی تر تفکیک شده و در قالب دانش شهرسازی ساختاربندی شدند. پس از آن، چارچوب حاصل از سنجه‌های نهایی، به پرسشنامه‌ای بسته مبدل گشته و به منظور بررسی و تحلیل محتوای نشریات علمی-پژوهشی ۱۳ گانه مورد نظر، شامل: نشریه برنامه ریزی و آمایش فضا، پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، تحقیقات جغرافیایی، جغرافیا و توسعه، جغرافیا، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، صفة، فضای جغرافیایی، مدیریت شهری، هنرهای زیبا، هویت شهر، از سال ۱۳۸۷ تا سال ۱۳۹۰ وارد نرم افزار 9S گردید. با توجه به سهولت دسترسی به مقالات این نشریات و پر مخاطب بودن آن‌ها، ۱۳ نشریه باد شده به عنوان موارد

مورد بررسی قرار گرفتند. در نهایت بر اساس فراوانی داده‌های بدست آمده، محتوای نشریات یاد شده، مورد سنجش و تحلیل قرار می‌گیرد. لازم به توضیح است که داده‌های ۹۵۴ مقاله از میان مجلات مورد بررسی جمع آوری گردید، ولی به دلیل کامل نبودن داده‌های برخی سنجه‌ها، تعداد مشاهدات در همه متغیرها یکسان نمی‌باشد. به عبارت دیگر تعداد مشاهدات در سنجه‌ها به نسبت داده‌های در دسترس متفاوت هستند. این پژوهش در پی آن است که به سوالات زیر پاسخ دهد:

- ✓ شهرسازی تاچه حد توانسته است که جای خود را در میان سایر رشته‌های هم‌عرض خود در میان نشریات ایران باز کند؟
- ✓ موضوعات مورد بحث در حیطه شهرسازی در سال‌های گذشته چه بوده است؟
- ✓ مهم‌ترین دستاوردهای علمی حاصل از پژوهش‌های شهرسازی در طی سال‌های گذشته کدامند؟

نمودار شماره ۱ چارچوب سلسله مراتبی مباحث هم‌عرض و زیرمجموعه شهرسازی را به تفصیل نمایش می‌دهد.

۴- ارائه یافته‌ها

۱-۴- تحلیلی بر شاخص‌های مرتبط با پژوهشگران مژده برگزیده مقالات منتشر شده در نشریات یاد شده نشان می‌دهد که بیش از نیمی از آن‌ها (۵۸.۱%) توسط گروه‌های یک نفره و دو نفره تنظیم شده و مابقی توسط گروه‌های بیش از دونفره رشته تحریر درآمده‌اند. در این میان نگارش به صورت گروه‌های دونفری با درصدی برابر با ۳۷.۵٪ پر طرفدارترین ترکیب پژوهشی و هفت نفری با درصدی برابر ۱۰.۱٪ کم طرفدارترین تیم پژوهشی به شمار می‌روند (جدول شماره ۲).

نتایج بدست آمده از بررسی نویسندها به تفکیک جنسیت تمایز آشکاری را میان تمایل زنان (۷۰.۴٪) و مردان (۸۲.۶٪) در عرصه پژوهش‌های شهری نشان می‌دهد. نسبت جنسی غیرمتعادل نویسندها در مراتب اول تا پنجم آن‌ها نمود آشکارتری دارد. چنان‌که از میان ۱۸۱۸ نویسنده مرد، ۷۸۹ نفر در جایگاه نخست به عنوان نویسنده اول به ایفای نقش پرداخته‌اند. این در حالی

پژوهشی با عنوان «ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله از بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷» با درنظر گرفتن ۹ شاخص- سهم موضوعی مقالات، رتبه علمی نگارندگان، مشارکت نهادهای علمی و غیره- به تحلیل محتوای ۳۷۰ مقاله از نشریه یاد شده پرداخته‌اند. ارشاد سرایی و همکارانش نیز در سال ۱۳۸۹ به انجام تحقیق مشابه همت گماردند. آنان در نوشتاری با عنوان «تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در مجلات آموزش پزشکی در ایران»^۴ مقاله از سه نشریه آموزش پزشکی ایران را مورد تحلیل قرار دادند. بیشترین تمرکز این تحلیل بر موضوع محوری مقالات یاد شده بوده است.

جدول شماره ۱ نتیجه بررسی پژوهش‌های مشابه با نوشتار پیش رو است. در این جدول کلیه شاخص‌ها و سنجه‌هایی که در نوشتارهای بررسی شده در این گام به صورت آشکار مورد استفاده قرار گرفته و یا به طور ضمنی بدان‌ها اشاره شده، گرد آمده است.

جدول ۲. تعداد و درصد مقالات به تفکیک شمار نویسندها؛ مأخذ: نگارندها.

تعداد نویسندها	تعداد	درصد	درصد تجمعی
یک نفر	۱۹۱	۲۰.۶	۲۰.۶
دو نفر	۳۴۸	۳۷.۵	۵۸.۱
سه نفر	۲۷۲	۲۹.۳	۸۷.۳
چهار نفر	۹۴	۱۰.۱	۹۷.۵
پنج نفر	۲۱	۲.۳	۹۹.۷
شش نفر	۲	۰.۲	۹۹.۹
هفت نفر	۱	۰.۱	۱۰۰.۰
جمع	۹۲۹	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰

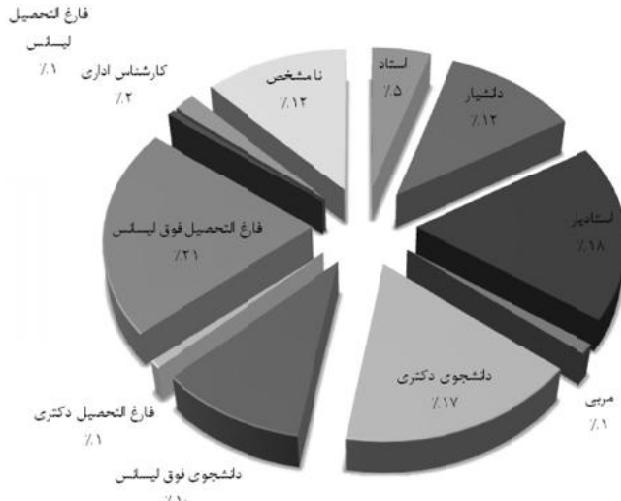
جدول ۳. تعداد و درصد مقالات به تفکیک شمار نویسندها؛ مأخذ: نگارندها.

جنسیت	تعداد نویسندها بر حسب جنسیت											
	نفر اول	نفر دوم	نفر سوم	نفر چهارم	نفر پنجم	نفر ششم	نفر هفتم	نفر هشتم	نفر نهم	نفر دهم	نفر یازدهم	جمع
زن	۱۳۱	۱۴۹	۷۰	۲۵	۸	۳۸۳	۱۴۱	۲۰۲	۱۷۹	۲۱۰	۳۲۰	۱۷.۴
مرد	۷۹۸	۵۸۸	۳۲۱	۹۴	۱۷	۱۸۱۸	۸۵.۹	۷۹.۸	۸۲.۱	۷۹.۰	۶۸.۰	۸۲۶
جمع	۹۲۹	۷۳۷	۳۹۱	۱۱۹	۲۵	۲۲۰۱	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰.۰

درست شری

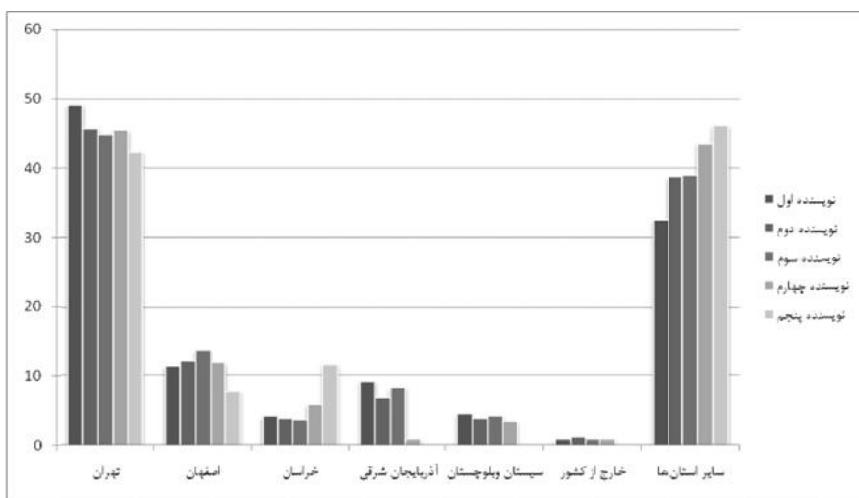
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۱۵

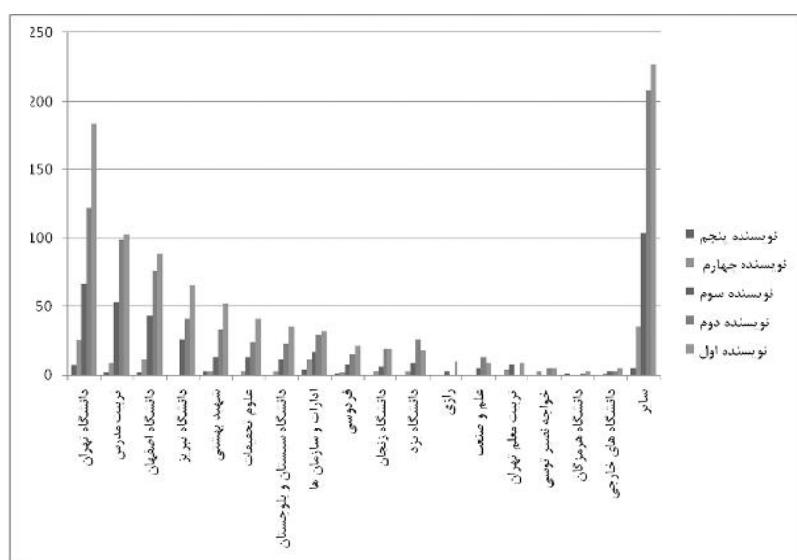

نمودار ۲. درصد مقالات به تفکیک مرتبه علمی نویسندها؛ مأخذ: نگارندها بر اساس یافته‌های تحقیق.

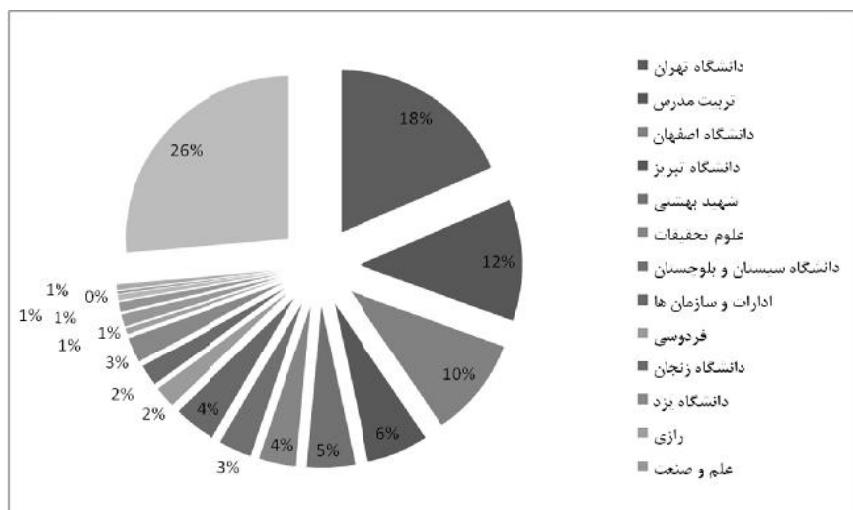
است که زنان بیشتر تمایل به حضور در جایگاه دوم را نشان داده‌اند. حضور ۱۴۹ نویسنده زن از میان ۳۸۳ نفر به روشنی این مطلب را نشان می‌دهد (جدول شماره ۳). چنانچه این نویسندها را به تفکیک مقطع تحصیلی و رتبه علمی مورد بررسی قرار دهیم، آنچه که آشکار می‌شود تمایل شدید فارغ التحصیلان مقطع ارشد علمی سایر نویسندها مقالات شامل ۵٪ برای مرتبه علمی استاد و ۱٪ برای دانشجویان ارشد می‌باشد

نمودار ۵. درصد مقالات منتشر شده در نشریات به تفکیک محل اقامت نویسنده‌ان؛ مأخذ: نگارنده‌گان بر اساس یافته‌های تحقیق.

نمودار ۶. مقایسه تطبیقی میزان فعالیت دانشگاه‌ها در تولید مقالات علمی- پژوهشی؛ مأخذ: نگارنده‌گان بر اساس یافته‌های تحقیق.

نمودار ۷. مقایسه تطبیقی میزان فعالیت دانشگاه‌ها در تولید مقالات علمی- پژوهشی؛ مأخذ: نگارنده‌گان بر اساس یافته‌های تحقیق.

جدول ۴. زمینه علمی مقالات منتشره در ۱۳ نشریه مرتبط با شهرسازی به ترتیب تعداد؛ مأخذ: نگارندهان بر اساس یافته‌های تحقیق.

زمینه مقالات	تعداد مقالات	درصد	درصد تحمی
شهرسازی	۴۶۱	۴۹.۶	۴۹.۶
جغرافیا	۳۵۹	۳۸.۶	۸۸.۲
معماری	۷۵	۸.۱	۹۶.۳
هنر	۳۴	۳.۷	۱۰۰
جمع	۹۲۹	۱۰۰	

جدول ۵. درصد و تعداد مقالات منتشر شده به تفکیک گرایش علمی؛ مأخذ: نگارندهان بر اساس یافته‌های تحقیق.

زمینه علمی	ردیف	گرایش رشته‌ای مقالات	تعداد	درصد
شهرسازی	۱	برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای	۳۳۰	۳۵۶
	۲	مدیریت شهری	۸۴	۹.۱
	۳	طراحی شهری	۴۹	۵.۳
معماری	۴	معماری داخلی	۷	۰.۸
	۵	معماری منظر	۱۴	۱.۵
	۶	سایر گرایش‌های معماری	۵۹	۶.۴
جغرافیا	۷	جغرافیای طبیعی	۲۸۳	۳۰.۶
	۸	جغرافیای سیاسی	۲۶	۲.۸
	۹	جغرافیای انسانی	۳۹	۴.۲
هنر	۱۰	کلیه گرایش‌های هنری	۳۳	۳۶
جمع			۹۲۹	۱۰۰.۰

مدرس شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۱۸

چاپ رسیده‌اند؛ بدین ترتیب، مقوله شهر و شهرسازی نزدیک به ۵۰ درصد کل مقالات مورد بررسی را به خود اختصاص داده است (جدول شماره ۴).

دانشگاه‌های مختلف نشان از آن است که دانشگاه تهران چنانچه طبقه بندی نخستین پژوهش‌یعنی شهرسازی، جغرافیا، معماری و هنر - را به گرایش‌های خردتر تقسیم نماییم؛ نتیجه حاصل را می‌توان در ۱۹ گرایش جستجو نمود. نگاهی به ۹۲۹ مقاله یاد شده از دریچه این طبقه

بندی، نشان می‌دهد که در زمینه علمی شهرسازی، بیشترین شمار مقالات به گرایش برنامه ریزی (۳۵.۶٪) تعلق دارد. این در حالی است که درصدی مشابه را می‌توان در زمینه علمی جغرافیا با گرایش جغرافیای طبیعی (۳۰.۶٪) یافت. سایر گرایش‌ها در تمامی زمینه‌ها درصدی به مراتب ناچیز از این ارقام را به خود اختصاص داده‌اند؛ به‌گونه‌ای که کمترین درصد به معماری داخلی با ۰.۸٪ تعلق دارد (جدول شماره ۵).

جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که تمایز آشکار میان تمایل

دانشگاه‌های یزد، زنجان و علم و صنعت در جایگاه نویسنده دوم برجسته تربوده است (نمودار شماره ۶).

بدین ترتیب، مقایسه تطبیقی میزان فعالیت دانشگاه‌های مختلف نشان از آن است که دانشگاه تهران در زمرة پرکارترین پایگاه‌های پژوهشی طی سه سال پیش بوده‌اند (نمودار شماره ۷).

۲-۴- تحلیلی بر شاخص‌های مرتبط با محتواهی موضوعی

مقالات مروری بر محتواهی ۹۵۴ مقاله منتشر شده در نشریات یاد شده نشان می‌دهد که می‌توان کلیه این نوشتارها را در چهار دسته اصلی شهرسازی، جغرافیا، معماری و هنر تقسیم بندی کرد. بدین ترتیب ۴۹.۶٪ از آن‌ها در زمینه شهرسازی، ۳۸.۶٪ در زمینه جغرافیا، ۸.۱٪ در ارتباط با معماری و در نهایت ۳.۷٪ در زمینه هنر تهیه و تدوین و به

جدول ۶. تعداد و درصد مقالات به تفکیک حوزه مطالعاتی؛ مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته‌های تحقیق.

گرایش رشته‌ای	تعداد	درصد	حوزه مطالعاتی
برنامه ریزی شهری و منطقه‌ای	۲۰۱	۴۳.۷	برنامه ریزی شهری
	۴۵	۹.۸	برنامه ریزی روستایی
	۲۷	۵.۹	برنامه ریزی منطقه‌ای
	۴	۰.۹	برنامه ریزی ملی
	۴۰	۸.۷	نظریات شهرسازی
مباحث مشترک	۱۲	۲۶	تاریخ شهرسازی
	۵	۱.۱	متداهای تحلیل شهرسازی
	۳۹	۸.۵	مدیریت اجرایی شهری
مدیریت شهری	۴۴	۹.۶	حکمرانی شهری
	۳۳	۷.۲	بعد عملکردی طراحی شهری
	۱	۰.۲	کیفیت زیست محیطی
طراحی شهری	۹	۲.۰	بعد زیبایی شناختی طراحی شهری
	۴۶۰	۱۰۰.۰	جمع

جدول ۷. تفکیک موضوع مقالات منتشر شده در نشریات علمی پژوهشی در حوزه برنامه ریزی؛
مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته‌های تحقیق.

ردیف	موضوع مقالات	تعداد مقاله	درصد	درصد تجمعی
۱	کاربری	۴۸	۱۰.۴	۱۰.۴
۲	گردشگری	۴۳	۹.۳	۱۹.۸
۳	توسعه و ساختار فضایی	۳۷	۸.۰	۲۷.۸
۴	مدیریت بحران	۲۲	۴.۸	۳۲.۶
۵	اسکان غیر رسمی	۱۶	۳.۵	۳۶.۱
۶	برنامه ریزی توسعه پایدار	۱۶	۳.۵	۳۹.۶
۷	برنامه ریزی توسعه استان	۱۳	۲.۸	۴۲.۴
۸	حمل و نقل شهری	۱۳	۲.۸	۴۵.۲
۹	فضای شهری	۱۳	۲.۸	۴۸.۰
۱۰	زمین و مسکن شهری	۱۲	۲.۶	۵۰.۶
۱۱	شهرهای جدید	۱۱	۲.۴	۵۳.۰
۱۲	سیستم اطلاعات شهری	۱۱	۲.۴	۵۵.۴
۱۳	هویت مکان	۱۱	۲.۴	۵۷.۸
۱۴	اقتصاد شهری	۱۰	۲.۲	۶۰.۰
۱۵	توسعه روستایی	۱۰	۲.۲	۶۲.۲
۱۶	سایر	۱۷۴	۳۷.۸	۱۰۰.۰

نویسندهای در پرداختن به مباحث مطرح در حیطه (%) از اولویت بیشتری نسبت به مقوله مدیریت برنامه‌ریزی شهری با رقمی برابر ۴۳٪ نسبت به سایر اجرایی شهر (٪۸.۰۵) برخوردار است. اولویت بعد عملکردی، طراحی شهری را (٪۷.۲) نسبت به بعد حوزه‌های برنامه‌ریزی وجود دارد. چنین تمایزی را زیبایی شناختی با ۲٪ و بعد زیست محیطی ۰.۲٪ به نمی‌توان در میان سایر گرایشها مشاهده کرد. در حیطه مدیریت شهری، پرداختن به حوزه حکمرانی شهری نمایش می‌گذراند.

جدول ۸. تعداد و درصد مقالات به تفکیک مقیاس نمونه موردي؛ مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته های تحقیق.

نمونه های موردي	تعداد مقاله	درصد	درصد تجمعی
فرামلي	۱	۰.۲	۰.۲
ملي	۳۳	۷.۳	۷.۳
منطقه ای	۳	۰.۶	۸.۰
استانی	۳۷	۸.۰	۱۶.۰
شهرستانی	۳۲	۶.۹	۲۲.۹
بخشی	۶	۱.۳	۲۴.۲
دهستانی	۷	۱.۵	۲۵.۷
شهری	۱۵۶	۳۳.۸	۵۹.۵
روستایی	۲۴	۵.۲	۶۴.۷
بخشی از شهر	۹۵	۲۰.۶	۸۵.۳
سایر	۷	۱.۵	۸۶.۸
فاقد نمونه	۶۱	۱۳.۲	۱۰۰.۰
جمع	۴۶۲	۱۰۰.۰	

جدول ۹. تفکیک مقالات بر اساس گونه روش های به کار رفته در تحلیل داده ها؛ مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته های تحقیق.

مجموع	روش های ترکیبی	روش های منفرد	گونه بندی روش ها
۹۲۸	۳۱۷	۶۱۲	۶۵.۹
	۳۴.۱	۶۵.۹	۱۰۰.۰

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

■ ۱۲۰ ■

روش های ترکیبی گویای آن است که استفاده از روش های منفرد به مراتب در میان پژوهشگران بیشتر مورد استقبال قرار گرفته است (جدول شماره ۹).

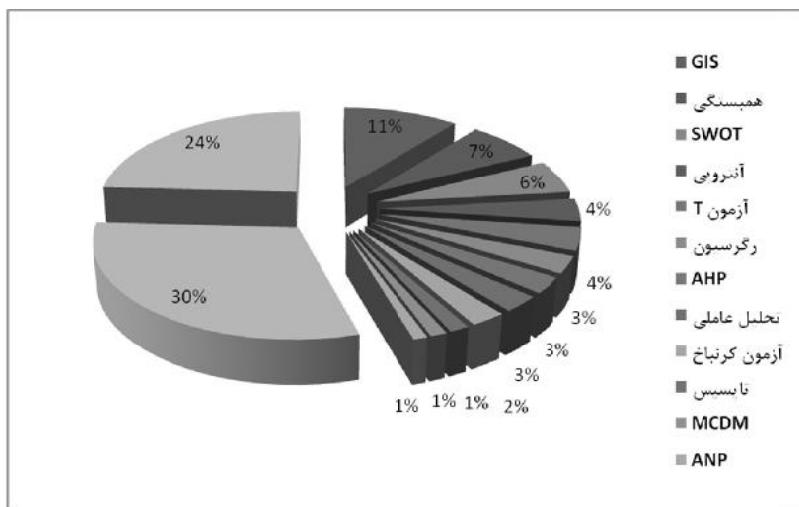
در میان مقالات شهرسازی انتشار یافته (۴۷۰ مورد)، ۴۲ روش ارزیابی و تحلیل به صورت منفرد به کار گرفته شدند. همان گونه که نمودار شماره ۱۳ نشان می دهد؛ چنانچه ۳۰٪ را که متعلق به سایر روشها و ۲۴٪ را که متعلق به مقالات فاقد روش ارزیابی هستند از دایره ارزیابی خارج نماییم؛ (S) بارقمی برابر با ۱۱٪ پر کاربرد ترین روش تحلیل در میان مقالات بوده است. پس از آن روش همبستگی با SWOT، ۷٪ با ۶٪ در زمرة پر کاربرد ترین روشها جای می گیرند (نمودار شماره ۸).

یکی از مهم ترین بخش های هر پژوهشی، نتیجه نهایی و دستاورده حاصل از آن پژوهش است. رقم ۴۳٪ در جدول شماره ۱۰ نشان می دهد که بیشتر نویسندهای که در حیطه شهرسازی اقدام به نگارش مقاله می کنند؛ تمایل به انجام کارهای توصیفی و تبیین شرایط موجود دارند. این در حالی است که ۴۵٪ آن ها دیدگاه های نو در جهان را

همچنین یکی از پر طرفدار ترین موضوعات در مقالات شهرسازی، برنامه ریزی کاربری اراضی با درصدی برابر با ۱۰٪ است. این در حالی است که پرداختن به مقوله گردشگری (۹.۳٪) و توسعه فضایی شهرها (۸٪) در زمرة موارد مورد بحث در نشریات قرار می گیرند. توسعه روستایی و اقتصاد شهری از مباحث کم طرفدار در میان محققین بوده است (جدول شماره ۷).

نتایج پژوهش نشان می دهد که از ۴۶۲ مقاله شهرسازی، ۶۱ مورد فاقد نمونه موردي بوده اند. این در حالی است که بیشتر مقالات دارای نمونه موردي، تمایل به مرکز شدن بر روی محدوده های شهری داشته اند. به گونه ای که ۳۳.۸٪ مقالات دارای نمونه موردي شهری و ۲۰.۶٪ آن ها به بخش های شهری پرداخته اند که در مجموع رقم ۵۴٪ از کل مقالات را به خود اختصاص می دهند (جدول شماره ۸).

نتایج حاصل از پژوهش نشان می دهد که از میان ۹۲۸ مقاله، تنها ۳۱۷ مورد آن ها از روش های ترکیبی بهره گرفته اند. درصد ۶۵.۹٪ روش های منفرد در مقابل ۳۴.۱٪

نمودار ۸. روشهای تکنیک‌های پرکاربرد در مقالات شهرسازی؛ مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته‌های تحقیق.

جدول ۱۰. تفکیک مقالات بر مبنای نوع دستاورد؛ مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته‌های تحقیق.

دستاوردی مقالات	تعداد مقالات	درصد	درصد تجمعی
تئوری و معرفی شرایط موجود	۲۰۲	۴۳.۰	۴۳
ارائه راهکار یا دیدگاه نو	۱۶۲	۳۴.۵	۷۷.۵
طرح، راهکار و پیش بینی	۱۰۰	۲۱.۳	۹۸.۷
افق نوآوری	۶	۱.۳	۱۰۰.۰
جمع	۴۷۰	۱۰۰.۰	

جدول ۱۱. تعداد و درصد مقالات منتشرشده به تفکیک تعداد صفحات؛ مأخذ: نگارندگان بر اساس یافته‌های تحقیق.

تعداد صفحات هر مقاله	تعداد مقالات	درصد
کمتر از ۱۰ صفحه	۹۹	۱۰.۷
۱۵-۱۰ صفحه	۲۲۹	۲۴.۷
۱۵-۲۰ صفحه	۳۱۲	۳۳.۶
بیش از ۲۰ صفحه	۲۸۸	۳۱
مجموع	۹۲۸	۱۰۰

مطرح ساخته و ۲۱.۳٪ به ارائه پیشنهاد و طرح همت می‌شوند (جدول شماره ۱۱).

جدول شماره ۱۲ بیانگر آن است که بیشتر نویسندهای در حوزه شهرسازی تمایل به بهره‌گیری از روش توصیفی- تحلیلی (۴۶.۶٪) دارند. همچنین گرایش به پژوهش‌های اسنادی (۶۰.۹٪) در بین این نویسندهای در مراتب بیشتر از گونه‌های پیمایشی آن هاست. این در حالی است که تفاوت و تمایز چندانی را نمی‌توان در برگزیدن رویکرد تحقیق در میان نویسندهای احساس

۳-۴- تحلیلی بر ساختار مقالات منتشر شده

مطالعه بر روی شمار صفحات مقالات منتشر شده نشان می‌دهد که تمایل به تنظیم مقالات در چارچوب ۱۵-۲۰ (۳۳.۶٪) صفحه به مراتب بیش از سایر فرمات هاست. پس از آن فرمات بیش از ۲۰ صفحه ای با ۳۰٪ و ۱۰-۱۵ صفحه ای با ۲۴.۷٪ در جایگاه بعدی قرار می‌گیرند. در

جدول ۱۲. تعداد و درصد مقالات بر مبنای روش، نوع و رویکرد تحقیق:
مأخذ: نگارندهان بر اساس یافتههای تحقیق.

درصد تجمعی	درصد	تعداد مقالات	موارد	
۴۶.۶	۴۶.۶	۴۳۳	توصیفی-تحلیلی	۷۰٪
۷۲.۹	۲۶.۳	۲۴۴	تحلیل	۲۰٪
۸۷.۵	۱۴.۶	۱۳۶	تاریخی	۱۰٪
۱۰۰.۰	۱۲.۵	۱۱۶	توصیفی	۰٪
۶۰.۹	۶۰.۹	۵۶۴	استادی	۰٪
۷۷.۰	۱۶.۱	۱۴۹	پیمایشی	۰٪
۱۰۰.۰	۲۳.۰	۲۱۳	استادی-پیمایشی	۰٪
۳۸.۳	۳۸.۳	۳۵۶	کمی	۰٪
۷۶.۱	۳۷.۸	۳۵۱	کیفی	۰٪
۱۰۰.۰	۲۳.۹	۲۲۲	کمی-کیفی	۰٪
۱۴.۶	۱۴.۶	۱۳۶	بنیادی	۰٪
۷۷.۲	۶۲.۵	۵۸۱	کاربردی	۰٪
۱۰۰.۰	۲۲.۸	۲۱۲	توسعه‌ای	۰٪

جدول ۱۳. بررسی منبع استخراج مقالات؛ مأخذ: نگارندهان بر اساس یافتههای تحقیق.

درصد	منبع استخراج مقالات	تعداد مقالات	مقدار
۴.۲	طرح تحقیقاتی	۳۹	
۳.۸	پایان نامه دکترا	۳۵	
۳.۶	پایان نامه ارشد	۳۳	
۸۸.۴	مستقل	۸۲۱	
۱۰۰.۰	مجموع	۹۲۸	

کرد. چراکه ۳۸.۳٪ مقالات از رویکرد کمی، ۳۷.۸٪ از رویکرد کیفی و ۲۳.۹٪ آن‌ها از رویکرد ترکیبی کمی-کیفی بهره گرفته‌اند. نکته قابل توجه آن که مقالات با ماهیت کاربردی با درصدی برابر با ۶۲.۵٪ تمایز مشهودی با سایر مقالات دارند. به نظر می‌آید پژوهشگران مقالات کاربردی را به مراتب بیشتر از مقالات بنیادی و توسعه‌ای می‌پسندند.

چنانچه مقالات منتشر شده در نشریات علمی-پژوهشی به صورت مستقل تهیه و تدوین نشده باشند؛ می‌تواند برگرفته از طرح تحقیقاتی، پایان نامه‌های دکترا و یا پایان نامه‌های ارشد باشند. جدول شماره ۱۳ نشان می‌دهد که بخش عمده مقالات، رقمی برابر با ۸۸.۴٪ آن‌ها به صورت مستقل تهیه شده‌اند. علی‌رغم آن که درصد بهره گیری از سه مورد دیگر بسیار ناچیز است؛ اما در میان آن‌ها، انتشار مقالات برگرفته از طرح‌های تحقیقاتی به مراتب رواج بیشتری داشته است.

همانگونه که جدول شماره ۱۴ نشان می‌دهد؛ در مجموع شمار ۲۱۹۷۲ منبع (بدون در نظر گرفتن تکرار برخی منابع) در استناددهی‌های طی این سه سال استفاده شده است. در این میان بهره ۴۵٪ گیری از منابع فارسی زبان با رقمی برابر با ۲۱۹۷۲ بیشترین میزان را داشته است. پس از آن منابع

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۲۲

جدول ۱۴. تعداد منابع مورد استفاده در مقالات منتشرشده به تفکیک زبان و گونه نوشتاری:

مأخذ: نگارندهان بر اساس یافتههای تحقیق.

گونه بندي منابع	تعداد	درصد از کل منابع	تعداد	تفکیک منابع	درصد از کل منابع
منابع انگلیسی	۷۸۵۶	۳۶	۳۷۱۸	کتاب های انگلیسی	۱۷
منابع فارسی	۹۸۵۹	۴۵	۴۱۳۸	مقالات خارجی	۱۹
سایر منابع	۴۲۵۷		۶۳۸۸	کتاب های فارسی	۲۹
مجموع	۲۱۹۷۲		۳۴۷۱	مقالات فارسی	۱۶
	۱۰۰				۱۹

جدول ۱۵. بررسی روزآمدی مقالات منتشر شده در نشریات ۱۳ گانه؛ مأخذ: نگارندهای بر اساس یافته‌های تحقیق.

معبارهای روزآمد	تعداد	درصد	درصد جمعی
روزآمد (۵ سال گذشته)	۲۸۱	۴۰.۷	۴۰.۷
نیمه روزآمد (۱۰-۵ سال گذشته)	۲۱۷	۲۳.۲	۶۳.۸
غیر روزآمد (بیش از ۱۰ سال گذشته)	۳۳۹	۳۶.۲	۱۰۰.۰
مجموع	۹۳۷	۱۰۰.۰	

سردیبران و مدیران مسئول نشریات حوزه برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای قرار گیرد تا متناسب با مشکلات جامعه به تعیین اهداف مجله و حوزه پذیرش مقالات اقدام کنند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که هرچه شمار نویسندهای یک مقاله کمتر باشد؛ تمایل به انتشار آن در نشریات بیشتر است. از این‌رو مقلاطی که توسط تیم‌های سه نفره و کمتر تهیه می‌شوند؛ روند انتشار آسان‌تری را طی می‌کنند. در این میان مقالات دو نفره و سه نفره از مقالات تک نفره پرمخاطب‌تر هستند. در این ترکیب‌ها، تمایز مشهودی میان حضور زنان و مردان به وضوح به چشم می‌خورد؛ به‌گونه‌ای که زنان عمغثه در قالب تیم‌های دونفره و بیشتر در جایگاه دوم به بعد به ایفای نقش می‌پردازنند. همچنین، تلاش آشکاری در میان فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و دانشجویان دکترا در تدوین مقالات به وضوح مشاهده می‌شود که می‌تواند به دلیل گرایش آنان به جذب در دانشگاه‌های یا قبولی در دوره دکترا باشد. گرایش یا علاقه استادیاران دانشگاه‌ها به تولید علم که این موضوع هم می‌تواند غیر از علایق محققین و استادیاران به تولید علم، به دلیل آین‌نامه‌های ترفع و ارتقاء و ضرورت وجود پژوهش‌های مستقل برای طی درجات علمی دانشگاهی باشد. از نظر رشته تحصیلی، عمدۀ نویسندهای در رشته‌های مرتبط با حوزه جغرافیا بوده و رشته‌های شهرسازی و معماری در مراتب بعدی قرار می‌گیرند. با توجه به ماهیت میان رشته ای شهرسازی، مقالات این حوزه علمی در نشریات گروه جغرافیا، معماری، هنر، مدیریت، جامعه‌شناسی، اقتصاد و سایر حوزه‌های مرتبط منتشر می‌شود. از این‌رو غلبه حضور پژوهشگران این حوزه‌ها به نسبت پژوهشگران شهرساز امری طبیعی به نظر می‌رسد. در

انگلیسی زبان با ۳۶٪ و در نهایت منابعی با زبان‌های دیگر با ۱۹٪ در جایگاه بعدی قرار می‌گیرند. اما در میان منابع فارسی زبان، گرایش به استفاده از کتاب‌های فارسی به مراتب بیشتر بوده است. این در حالی است که در میان منابع انگلیسی زبان، تمایل به بهره‌گیری از مقالات درصد بیشتری را به خود اختصاص داده است.

میزان روزآمدی مقالات بر مبنای به روز بودن استنادات آن‌ها در نظر گرفته شده است. بدین‌گونه که چنانچه بیشتر منابع به کارگرفته شده در مقاله‌ای در بازه زمانی پنج سال گذشته باشد؛ آن مقاله در زمرة مقالات روزآمد تقسیم‌بندی می‌شود. چنانچه منابع به کارگرفته شده در آن عمدتاً مابین ۱۰-۵ سال گذشته باشند؛ نیمه روزآمد و چنانچه بیش از ۱۰ سال گذشته باشند، غیر روزآمد در نظر گرفته خواهند شد. بدین ترتیب بخش عمدۀ‌ای از مقالات را می‌توان در زمرة مقالات روزآمد (۴۰.۷٪) جای می‌گیرند. پس از آن مقالات غیر روزآمد با ۳۶.۲٪ و نیمه روزآمد با ۲۳.۲٪ در جایگاه بعدی قرار می‌گیرند (جدول شماره ۱۵).

۵- نتیجه گیری و جمعبندی

بررسیهای انجام شده بر روی نشریات علمی پژوهشی برخی رشته‌های دانشگاهی نشان داد در مقاطع زمانی مختلف مدیران نشریات و یا محققین رشته برای بررسی وضعیت و رویکردهای کلان محققین یک رشته، با استفاده از ابزار تحلیل محتوا، به بررسی محتوای علمی مقالات منتشر شده در یک حوزه می‌پردازند که نویسندهای این مقاله، جای خالی این بررسی را در نشریات حوزه شهرسازی احساس کردند. بررسیهای نشان داد نتایج جالب و ارزشمندی می‌تواند در اختیار

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۲۳

منابع و مأخذ

۱. ارشاد سرابی، رقیه؛ اسلامی نژاد، طاهره؛ شفیعیان، هاجر (۱۳۸۹) تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در مجلات آموزش پزشکی در ایران. گام‌های توسعه در آموزش پزشکی. ۷. ۲(۲): ۱۱۹-۱۲۶.
 ۲. ارشاد، فرهنگ؛ قاراخانی، معصومه؛ میرزایی، سیدآیت الله (۱۳۸۴) تحلیل اسناد داوری مقاله‌های مجله جامعه شناسی ایران. مجله جامعه شناسی ایران، ۶. (۴): ۳-۳۳.
 ۳. باردن، لورنس (۱۳۷۴) تحلیل محتوا (چاپ اول)، (محمدیمنی دوزی سرخابی و ملیحه آشتیانی، مترجم)، تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
 ۴. بمانیان، محمدرضا؛ ابافت یگانه، منصور؛ نادری، سید مجید (۱۳۸۷) ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله (بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷). هنرهای زیبا. (۳۵): ۱۳۵-۱۴۵.
 ۵. پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۵) مبانی نظری و فرایند طراحی شهری (چاپ اول)، تهران: نشر ثمين.
 ۶. توماس مک دونالد، برایان (۱۳۸۷) مستندسازی طراحی منظر (چاپ اول)، (سولماز حسینیون، مترجم).
- روش‌ها به شمار می‌روند. جالب آن که نمی‌توان تمایز آشکاری را میان رویکردهای کمی و کیفی در این مقالات مشاهده نمود. با اندکی اغماض می‌توان میزان اقبال به این دو رویکرد را هم مرتبه دانست. بخش عمده مقالات ماهیت کاربردی داشته و کمترین تعداد آن‌ها با ماهیت بنیادین نگارش شده‌اند. از دیگر مواردی که در انتشار مقالات دارای اهمیت است؛ به روز بودن منابع مورد استفاده در هر نوشتار است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بخش عمده مقالات منتشر شده در سه سال گذشته از منابع نیمه روزآمد و غیر روزآمد بهره‌گرفته‌اند. در دسترس نبودن منابع دست اول در برخی از پایگاه‌های پژوهشی و دانشگاه‌ها می‌تواند از جمله موارد مطرح در ایجاد این مسائل باشد. با این وجود بهتر آن است که هنگام پذیرش مقالات بروز بودن منابع مورد استفاده و بررسی آخرین دستاوردها و نتایج جهانی در هر حوزه ملاک عمل قرار گیرد.
- راستای مرتفع شدن این مسئله، جای خالی نشریات علمی- پژوهشی مختص رشته شهرسازی در دسته بندی‌های نشریات علمی- پژوهشی رسمی منتشر شده آشکارا احساس می‌شود. از نظر تولید علم در بین استانها، به ترتیب استان‌های تهران، اصفهان، آذربایجان شرقی و خراسان بیشترین سهم را در پژوهش دانش شهرسازی در ایران داشته‌اند. هرچند نباید از نظر دور داشت که دانشگاه‌های این استانها، در زمرة قدیمی ترین دانشگاه‌های شهرسازی ایران به شمار می‌روند. نگاهی دقیق تر نشان می‌دهد که به ترتیب، دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس، اصفهان و تبریز بیشترین شمار انتشار مقاله در طی سه سال گذشته را داشته‌اند. با وجود آن که عمدۀ نشریات بررسی شده به موضوعات و محورهای مرتبط با حوزه شهرسازی اختصاص داشتند؛ بخش عمدۀ مقالات منتشر شده با محور شهرسازی به چاپ رسیده است. نتایج نشان می‌دهد که مقالات گرایش برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای برای نشریات یاد شده به مراتب پرمخاطب‌تر از گرایش‌های مدیریت شهری و طراحی شهری بوده‌اند. همچنین بحث بر سر کاربری‌های شهری داغ ترین بحث سه سال گذشته بوده است. از این رو پرداختن به موضوعات زیست محیطی شهری، زیبایی شناسی، برنامه ریزی ملی، متدهای شهرسازی و طراحی شهری از جمله موضوعات مهم مغفول در حوزه شهرسازی هستند که لازم است با عنایت به مشکلاتی که در شهرها و جامعه در خصوص مسائل فوق وجود دارد تحقیقات جامعی انجام شده و نتایج آن در اختیار مدیران قرار گیرد. همچنین بررسی خروجی و ماحصل کلیه مقالات بررسی شده نشان از آن است که در طی سه سال گذشته بخش عمده مقالات پذیرفته شده در نشریات، به نقد شرایط حاضر و مسئله‌یابی اختصاص داشته و کمتر به پیش‌بینی شرایط آتی و ارائه طرح و راهکاری نوپرداخته‌اند.
- از منظر روش شناسی، روش 8S را می‌توان به عنوان پرکاربردترین روش مورد استفاده در مقالات سال‌های بروزی شده دانست. همچنین روش تحلیلی- توصیفی در زمرة پرمخاطب‌ترین روش‌های نگارش مقاله و روش‌های تاریخی و استنادی در زمرة کم طرفدارترین

- محتوای برترین نشریات علمی دنیا، فصلنامه کتاب.
۷۲-۵۶: (۸۲)
۲۰. محمدی مهر، غلامرضا (۱۳۸۷) روش تحلیل محتوا: راهنمای عملی تحقیق(چاپ اول)، تهران: انتشارات گنجینه علوم انسانی-دانش نگار.
۲۱. محمدی، زلیخا؛ اخوتی، مریم (۱۳۸۷) تحلیل استنادی مقاله‌های پنج مجله علمی فارسی کتابداری و اطلاع رسانی بین سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۵. *علوم و فناوری اطلاعات*, ۲(۲): ۴۹-۶۴.
۲۲. موسسه توسعه آسیا و آقیانوسیه وابسته به سازمان ملل (۱۳۶۵) برنامه ریزی در سطح محلی و توسعه روستایی(چاپ اول)، (عباس مجبر، مترجم)، تهران: وزارت برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی اجتماعی.
23. Arredondo, Patricia; C.Rosen, Daniel; Rice, Tiffany; Perez, Patricia; G. Tovar-Gamero, Zoila(2005). Multicultural Counseling: A 10-year content analysis of the journal of Counseling & Development. *Journal of Counseling and Development*. 2.(83): 155-161.
24. Elo, Satu; Kyngas, Helvi(2007). The qualitative content analysis process. The Authors. *Journal compilation*. (22): 107-115
25. Julien, Heidi; Pecoskie, Jen; Reed, Kathleen(2011). Trends in information behavior research, 1999 2008: A content analysis. *Library & Information Science Research*. (33):19-24.
26. K.F. Tsang, Nelson; H.C. Hsu, Cathy(2011). Thirty years of research on tourism and hospitality management in China: A review and analysis of journal publications. *International Journal of Hospitality Management*. (30): 886– 896.
27. L. Bell, Reginald(2010). The Relative Frequency of Faculty's Publications: A Content Analysis of Refereed Business Journals. *Academy of Educational Leadership Journal*. (2): 59-84.
28. Louis D'Agostino, Anthony; K. Sovacool, Benjamin; Trott, Kirsten; Regalado Ramos, Catherine(2011). What's the state of energy studies research?: A content analysis of three leading journals from 1999 to 200. *Energy*. (36):508e519.
29. Mantzoukas, Stefanos(2009). The research evidence published in high impact nursing journals between 2000 and 2006: A quantitative content analysis. *International Journal of Nursing Studies*. (46): 479–489.
30. Nasir, Suphan(2005). The development, تهران: نشر ثمین.
۷. حبیبی، سید محسن (۱۳۸۶) از شار تا شهر (چاپ هفتم)، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۸. ذاکر صالحی، غلامرضا؛ ذاکر صالحی، امین (۱۳۸۰) تحلیل محتوای سرمهنه‌های روزنامه‌های سراسری در سال ۱۳۷۸. *نامه علوم اجتماعی*. (۱۷): ۴۷-۷۰.
۹. ذاکر صالحی، غلامرضا؛ ذاکر صالحی، امین (۱۳۸۸) تحلیل محتوای پیش نویس نقشه جامع علمی کشور و پیشنهاد الگوی ارزیابی آن. *سیاست علم و فناوری*, ۲(۲): ۴۵-۶۹.
۱۰. رضایی شریف آبادی، سعید؛ مهدی زاده طالشی، سید محمد؛ فرقان، سمیه (۱۳۸۸) تحلیل محتوای مقاله‌های فصلنامه گنجینه استناد. *فصلنامه کتاب*. (۸۲): ۸۸-۱۰۸.
۱۱. رضوانیان، محمدتقی (۱۳۸۱) مدیریت عمران شهری(چاپ اول)، تهران: انتشارات پیوندنو.
۱۲. زکی، محمدعلی (۱۳۸۵) بررسی تحلیل محتوای گرایش‌های پژوهشی در مجلات علمی تخصصی مدیریت، *فصلنامه دانش مدیریت*, ۱۹(۷۵): ۴۳-۷۴.
۱۳. سیف الدینی، فرانک (۱۳۸۶) مبانی برنامه ریزی شهری(چاپ سوم)، تهران: نشر آییث.
۱۴. شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶) مقدمه ای بر مبانی برنامه ریزی شهری(چاپ هجدهم)، تهران: انتشارات دانشگاه علم و صنعت.
۱۵. علیجانی، رحیم؛ کرمی، نورالله؛ محمدی، فاطمه (۱۳۸۸) تحلیل محتوای فصلنامه اطلاع شناسی: بررسی کتابسنجانه، *فصلنامه کتاب*, (۸۲): ۷۳-۸۷.
۱۶. کامرو، محمدعلی (۱۳۸۶) مقدمه ای بر شهرسازی معاصر ایران (چاپ دوم)، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۷. کریپندورف، کلوس (۱۳۸۸) تحلیل محتوا: مبانی روش شناسی(چاپ چهارم)، (هوشنگ نایبی، مترجم). تهران: نشرنی.
۱۸. کلگار، کورش (۱۳۷۸) کندوکاوی در تعریف طراحی شهری(چاپ اول)، تهران: انتشارات موسسه فرهنگی هنری ثمین.
۱۹. گزنی، علی؛ بینش، سیده مژگان (۱۳۸۸) تحلیل

change, and transformation of Management Information Systems (MIS): A content analysis of articles published in business and marketing journals. International Journal of Information Management. (25): 442–457.

31. Shih, Meilun; Feng, Jui; Tsai, Chin-Chung (2008). eSearch and trends in the field of e learning from 2001 to 2005: A content analysis of cognitive studies in selected journals. Computers & Education. (51):955–96

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۴ بهار ۱۳۹۳
No.34 Spring 2014

۱۲۶